

Vec C-745/19

**Zhrnutie návrhu na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 98 ods. 1
Rokovacieho poriadku Súdneho dvora**

Dátum podania:

10. október 2019

Vnútroštátny súd:

Sofijski rajonen sad

Dátum rozhodnutia vnútroštátneho súdu:

25. september 2019

Žalobcovia:

PH

OI

Žalovaná:

„Eurobank Bulgaria“ AD

PRACOVNÝ DOKUMENT

Predmet konania vo veci samej

Žaloba o vrátenie pohyblivých úrokov zo zmluvy o úvere, ktoré zaplatili dvaja spotrebiteľia a o ktorých tvrdia, že boli stanovené nekalou metódou, subsidiárne návrh na vrátenie časti týchto úrokov.

Predmet a právny základ prejudiciálneho konania

Výklad článku 6 ods. 1 smernice 93/13/EHS vo vzťahu k následkom neuplatnenia potenciálne nekalých podmienok v spotrebiteľskej zmluve na tie jej časti, ktoré nie sú bezprostredne dotknuté údajnou nekalou povahou.

Prejudiciálne otázky

1. Ak sa preukáže, že ustanovenie o jednostrannej zmene úrokovej sadzby v zmluve o úvere uzavretej medzi podnikateľom a spotrebiteľom je nekalé, môže vnútroštátny súd vychádzať z toho, že úrok, ktorý sa má na základe zmluvy zaplatiť, bol (napriek opačnej dohode v pôvodnej zmluve) stanovený vo výške určenej v čase vyplatenia úveru?
2. V prípade zápornej odpovede na prvú otázku: Môže vôbec vnútroštátny súd v prípade existencie nekalej podmienky, ktorá zmluvnú pohyblivú úrokovú sadzbu nestanovuje podľa zákonnej metódy, priznať úroky?
3. Aký vplyv má na zodpovedanie prvých dvoch otázok okolnosť, že spotrebiteľ počas splácania úveru súhlasil s uplatnením metódy stanovenia úrokovej sadzby, ktorá neobsahuje nekalé podmienky?

Citované predpisy práva Únie a judikatúra

Článok 6 ods. 1 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (Ú. v. ES L 95, 1993, s. 29; Mim. vyd. 15/002, s. 288).

Rozsudok Súdneho dvora zo 14. júna 2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, bod 65).

Rozsudok Súdneho dvora z 30. mája 2013, Asbeek Brusse a de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341).

Uvedené vnútroštátne právne predpisy

Zakon za zadalzheniata i dogovorite (Zákon o záväzkových vzťahoch a zmluvách, ďalej len „ZZD“)

Podľa článku 26 ods. 4 ZZD neplatnosť jednotlivých ustanovení zmluvy nespôsobuje neplatnosť (celej) zmluvy, ak sú tieto ustanovenia zmluvy *ipso iure* nahradené záväznou zákonnou úpravou alebo ak možno predpokladať, že právny úkon by vznikol aj bez jeho neplatných ustanovení.

Podľa článku 365 ZZD strany zmluvy zmierom ukončia začatý súdny spor alebo zabránia začatiu súdneho sporu tým, že si navzájom urobia ústupky; podľa článku 366 ZZD je dojednanie zakázanej zmluvy neplatné, a to aj v prípade, že strany zmluvy boli s jej neplatnosťou uzrozmene.

Zakon za zaštita na potrebitelite (zákon o ochrane spotrebiteľa, ďalej len „ZP“, účinný od 10. mája 2006)

Článok 146. (1) Nekalé podmienky v zmluvách sú zakázané, iba žeby boli individuálne dojednané.

(3) Okolnosť, že niektoré podmienky boli dojednané individuálne, nevylučuje uplatnenie tejto kapitoly na zvyšnú časť zmluvy.

(5) Existencia nekalých podmienok v spotrebiteľskej zmluve nemá za následok neplatnosť tejto zmluvy, ak zmluva môže existovať naďalej aj bez týchto podmienok.

Článok 147. (1) Podmienky v zmluvách, ktoré sú ponúkané spotrebiteľom, musia byť formulované jasne a jednoznačne.

(2) Ak existuje pochybnosť o význame niektorej podmienky, prednosť má výklad priaznivejší pre spotrebiteľa.

Zakon za potrebitelskija kredit (zákon o spotrebiteľskom úvere, ďalej len „ZPK“, účinný od 1. mája 2010)

Tento zákon obsahuje určité požiadavky na účinnosť zmlúv o spotrebiteľských úveroch, od júla 2014 aj vo vzťahu k metóde stanovenia referenčnej úrokovej sadzby použitej veriteľom. Podľa § 5 prechodných a záverečných ustanovení tohto zákona sa však tieto predpisy nevzťahujú na zmluvy o spotrebiteľskom úvere, ktoré boli uzatvorené pred nadobudnutím účinnosti tohto zákona.

Graždanski procesualen kodex (Občiansky súdny poriadok, ďalej len „GPK“)

Podľa článku 280 GPK je možné rozsudky o odvolaní, v ktorých súd rozhodol v rozpore s výkladovými rozhodnutiami Vърhoven kasacionen sad (Najvyšší kasačný súd, Bulharsko, ďalej len „VKS“), s jeho judikatúrou alebo s rozsudkami Súdneho dvora Európskej únie, napadnúť kasačnou sťažnosťou na VKS. VKS

spravidla rozhoduje o veci samej a vec vracia na nové prejednanie iba vtedy, keď sú potrebné ďalšie procesné úkony. V prípade vrátenia veci na nové prejednanie začína konanie pri tom protiprávnom úkone, ktorý viedol k zrušeniu rozhodnutia. Nariadenia VKS týkajúce sa aplikovania a výkladu zákonov sú pre súd, ktorému bola vec vrátená, záväzné.

V rozhodnutí č. 92/9.9.2019 VKS rozhodol, že neplatnosť dohody obsiahnutej v zmluve o bankovom úvere, ktorá banku poskytujúcu úver oprávňuje na to, aby v prípade zmeny internej základnej úrokovej sadzby jednostranne zmenila úrokovú sadzbu úveru, ktorá vyplýva z článku 146 ods. 1 ZZP, nevedie k tomu, že je neplatná aj dohoda obsiahnutá v tom istom ustanovení zmluvy, podľa ktorej má byť platený zmluvný úrok, ktorý sa skladá zo súčtu internej základnej úrokovej sadzby banky presne (v percentách) vyčíslenej v okamihu podpísania zmluvy a zmluvnej prirážky.

Aj v rozhodnutí č. 198/18.1.2019 – v prípade podobného skutkového stavu, keď ustanovenie zmluvy o úvere stanovilo úrokovú sadzbu ako pohyblivú, ktorá sa skladala z dvoch zložiek, jednej pevnej a jednej pohyblivej, a pohyblivá zložka bola stanovená podľa interných pravidiel banky, a aj konkrétna výška úrokovej sadzby bola v okamihu podpísania zmluvy uvedená vo forme pevného čísla – VKS usúdil, že jednostranná zmena úrokovej sadzby na žiadosť banky nie je prípustná. V tomto prípade však VKS vrátil vec odvolaciemu súdu (súd druhého stupňa) s tým, aby tento pri novom prejednaní veci stanovil výšku splátok, ktoré sa majú zaplatiť na základe zmluvy, použitím pevnej úrokovej sadzby uvedenej ako číselný údaj v príslušnom ustanovení zmluvy.

Krátke zhrnutie skutkového stavu a konania

- 1 Dňa 16. októbra 2007 uzavreli žalobcovia so žalovanou zmluvu o úvere na stavbu domu vo výške 45 000 eur, ktorý bol vyplatený v dvoch fázach a mal byť splácaný v 252 rovnakých mesačných splátkach.
- 2 Podľa zmluvy boli žalobcovia povinní platiť ročný úrok vo výške takzvanej „základnej úrokovej sadzby“ (ZÚS), ktorú žalovaná stanovila pre tento typ úverov, s odrátaním 0,15 %. V čase uzavretia zmluvy bola ZÚS 6,35 %. Zmluva výslovne ustanovovala, že ZÚS banky nemožno rokovať a jej zmena je pre zmluvné strany záväzná s okamžitým účinkom.
- 3 Interné bankové pravidlá ustanovujú, že ZÚS stanovuje špeciálne oddelenie – Výbor (komisia) pre správu aktív a pasív (ďalej len „KVAP“). Interné pravidlá neobsahujú žiaden konkrétny vzorec pre jej výpočet, ale iba označujú faktory na jej výpočet, pričom nie je určená ich konkrétna váha.
- 4 Rozhodnutiami KVAP z 24. mája 2008, z 24. júla 2008, zo 16. októbra 2008, z 24. júna 2011 a z 24. októbra 2012 sa úroková sadzba úveru žalobcov menila na hodnoty 6,55 %, 7,05 %, 7,8 %, 8,05 %, resp. 7,8 %. Od roku 2012 platili žalobcovia niektoré splátky s omeškáním.

- 5 Dňa 1. decembra 2014 uzavreli zmluvné strany dodatok k zmluve o úvere, ktorým sa táto úverová zmluva zmenila. V dodatku bola nanovo stanovená dlžná suma podľa prepočtov banky a bolo v ňom stanovené aj to, že úroková sadzba sa odteraz vypočítava ako súčet referenčnej úrokovej sadzby, šesťmesačnej sadzby EURIBOR a pevnej prirážky. Obdobne sa postupovalo aj v prípade dvoch ďalších dodatkov k zmluve o úvere z 26. mája 2015 a z 24. februára 2017.

Hlavné tvrdenia účastníkov konania vo veci samej

- 6 Žalobcovia žiadajú vrátenie úrokov za obdobie od 2. mája 2012 do 2. decembra 2014, ktoré považujú za plnenie bez právneho dôvodu, pretože boli stanovené na základe nekalých podmienok.
- 7 Majú im byť vrátené všetky úroky úveru zaplatené v uvedenom období. Na odôvodnenie svojho nároku uvádzajú, že metóda stanovenia úrokovej sadzby použitá bankou je nekalá. V dôsledku toho celé ustanovenie zmluvy týkajúce sa zmluvného úroku nevyvoláva právne účinky a z úveru sa neplatí žiaden úrok.
- 8 Subsidiárne žiadajú vrátenie sumy, ktorá sa má vypočítať aplikovaním pôvodnej úrokovej sadzby pre ich úver, uvedenej v zmluve. Vychádzajú pritom z prevládajúcej mienky v bulharskej judikatúre, podľa ktorej v prípade, že spôsob stanovenia pohyblivého úroku bol v zmluve dojednaný nezákonne, avšak zmluva výslovne uvádza výšku úroku v okamihu vyplatenia úveru ako číselnú hodnotu, má sa táto úroková sadzba uvedená v zmluve ako číselná hodnota použiť ako stanovená pre celé obdobie trvania zmluvného vzťahu.
- 9 Žalovaná tvrdí, že podmienky boli dohodnuté individuálne (otázka, o ktorej bude vnútroštátny súd rozhodovať v konaní). Žalovaná subsidiárne uvádza, že tieto podmienky nie sú nekalé.

Stručné zhrnutie odôvodnenia návrhu na začatie prejudiciálneho konania

- 10 V tomto prípade by ustanovenie zmluvy o zmene úrokovej sadzby mohlo byť nekalou podmienkou, pokiaľ ide o predpoklady zmeny úrokovej sadzby, avšak nemožno ju považovať za nekalú vo vzťahu k stanoveniu výšky úrokovej sadzby v okamihu uzavretia zmluvy. Ak by sa vnútroštátny súd riadil prevládajúcou mienkou v judikatúre a určil pre zmluvu o úvere pevnú úrokovú sadzbu, nahrádzal by to vôľu zmluvných strán, ktoré si výslovne dojednali pohyblivú úrokovú sadzbu. Nahradenie vôle zmluvných strán niečím iným by sa samo osebe mohlo vykladať ako poškodzovanie spotrebiteľa.
- 11 Ide o konflikt dvoch uznávaných zásad práva Únie. Na jednej strane je podľa článku 6 ods. 1 smernice 93/13/EHS súd povinný zachovať tie časti zmluvy, ktoré nie sú dotknuté nekalými podmienkami. Toto pravidlo zaručuje zmluvnú slobodu zmluvných strán. Na druhej strane Súdny dvor Európskej únie v rozsudkoch vo veciach Banco Espanol de Crédito (C-618/10) a Asbeek Brusse a de Man Garabito

(C-488/11) žiada od vnútroštátneho súdu, aby formálnu rovnováhu práv strán nahradil účinnou rovnováhou tým, že spotrebiteľa oslobodí od ustanovení zmluvy, ktoré ho poškodzujú.

- 12 Judikatúra Súdneho dvora EÚ o úverových zmluvách s pohyblivou úrokovou sadzbou si vyžaduje spresnenie. Problém vznikne, keď sa úroková sadzba skladá z dvoch zložiek, jednej pevnej a jednej pohyblivej, a keď pohyblivou zložkou nie je všeobecne platný burzový index, ale ju na základe súboru faktorov stanovuje veriteľ. V týchto prípadoch, keď sa pohyblivá zložka nezakladá ani na konkrétnom vzorci, ani na súbore objektívnych faktorov s jasnou váhou, nezodpovedá zmluvná úroková sadzba požiadavkám spravodlivosti.
- 13 Otázka sa obmedzuje na to, aké hranice pre nahradenie vôle zmluvných strán sú prípustné podľa oboch uvedených zásad.
- 14 Okrem toho treba skúmať, či je prípustné, aby spotrebiteľ súhlasil s účinkom potenciálne nekalej podmienky pri dodatočnej zákonnej zmene zmluvy s podnikateľom, a v rámci toho zodpovedať otázku, či také individuálne dojednanie vedie k zániku povinnosti súdu oslobodiť spotrebiteľa od jeho viazanosti potenciálne nekalou podmienkou, ktorú pôvodne akceptoval, ak spotrebiteľ po individuálnych rokovaniach o uzavretí zmluvy s podnikateľmi, s ktorými uzavrel platnú a účinnú zmluvu bez nekalých podmienok, s jej účinkom súhlasil.
- 15 Pri takých zmenách zmluvné strany zvyčajne dosiahnu dohodu o dvoch prvkoch: o výške už vzniknutej záväzku (ktorý je dotknutý účinkom potenciálne nekalej podmienky) a o novom postupe pri stanovovaní povinností z úveru (na ktorý sa v tomto prípade neuplatňujú žiadne nekalé podmienky). Je otázne, či a aký vplyv má neplatnosť jedného dojednania (o stanovení výšky dlhu) na neplatnosť toho druhého dojednania (o určení novej metódy výpočtu úroku).
- 16 Otázka spôsobu stanovenia úroku v prípade pohyblivého úroku, ktorý bol pôvodne dojednaný nekalým spôsobom, má štyri možné riešenia.
- 17 Po prvé by bolo možné, aby súd premenil úrok na pevný úrok. Toto riešenie je však v rozpore s výslovnou vôľou spotrebiteľa. Jediná možnosť ako spotrebiteľovi umožniť profitovať z priaznivejšej úrokovej miery na trhu by spočívala v tom, že spotrebiteľ po predčasnom splatení úveru získa financovanie od iného podnikateľa. Toto riešenie v sebe skrýva nebezpečenstvo, že by osoba, ktorá v rámci svojej podnikateľskej činnosti poskytuje úvery, uprednostnila používanie nekalých podmienok o zmenách úrokov, pretože tí spotrebiteľia, ktorí sa svojich práv nebudú domáhať, by museli platiť vyššie úroky, zatiaľ čo spotrebiteľia, ktorí sa budú odvolávať na nekalé podmienky, by boli naďalej povinní platiť aspoň úroky podľa úrokovej sadzby pôvodne uvedenej v zmluve. Tým by bol podnikateľov zisk zaručený.
- 18 Po druhé by bolo možné sa domnievať, že spotrebiteľovi by v prípade nekalých podmienok upravujúcich určenie metódy zmeny pohyblivej úrokovej sadzby

zostala iba povinnosť platiť pevnú zložku úroku. Tento variant by zodpovedal vôli zmluvných strán a najviac by sa priblížil k štandardu uvedenému v rozsudkoch Banco Español de Crédito (C-618/10) a Asbeek Brusse a de Man Garabito (C-488/11): Súd nenahradí vôľu zmluvných strán, ale „škrtné“ časť dotknutú prípadnou nekalosťou. Toto riešenie je prijateľné, pokiaľ sankcionuje protiprávne postupujúceho poskytovateľa úveru. Nie je však realizovateľné, ak je pevná zložka úroku, ako v tomto prípade, záporná s hodnotou -0,15 %.

- 19 Po tretie by bolo možné sa domnievať, že spotrebiteľ v prípade takéhoto stanovenia pohyblivej úrokovej sadzby nie je z dôvodu nekalých podmienok povinný platiť vôbec žiadne úroky. Toto riešenie je pre nepoctivých podnikateľov najviac odstrašujúce. Na druhej strane však premieňa zmluvu o úvere na prostriedok bezplatného financovania. Problematická pri tomto spôsobe riešenia je možnosť súdu „oslobodiť“ určité osoby od ich záväzkov, ak pri vyhlasovaní takých podmienok za nekalé bude postupovať príliš liberálne.
- 20 Po štvrté je možné, aby vnútroštátny súd nekalé dojednanie o pohyblivej úrokovej sadzbe nahradil nejakým úrokovým indexom, napríklad zákonnými úrokmi alebo stredným trhovým úrokom pre úver v rovnakej výške s rovnakým zabezpečením a s rovnakou lehotou splatenia. Tento spôsob riešenia nijako nezohľadňuje vôľu zmluvných strán a spôsobuje, že na jej miesto nastúpi vôľa súdu.
- 21 Aj v otázke následkov dodatočnej zmeny spotrebiteľskej zmluvy s nekalými podmienkami vnútroštátny súd vychádza z toho, že sú možné viaceré riešenia.
- 22 Po prvé prichádza do úvahy riešenie, že nahradenie nekalej podmienky podmienkou, ktorá nie je nekalá, dohodnuté zmluvnými stranami s účinkami do budúcnosti, nemá vplyv na neúčinnosť časti zmluvy v jej časti postihnutej nekalou povahou. V prípade tohto riešenia by spotrebiteľ nebol viazaný zmluvou zmenenou v jeho prospech, pokiaľ by ho táto zmena dostala do nevýhodnejšej situácie než v prípade, keď by nekalá podmienka pre neho nevyvolávala právne účinky v žiadnom časovom úseku platnosti zmluvy. Toto riešenie posilňuje sankcionujúcu funkciu právneho inštitútu nekalých podmienok. Stanovenie takého pravidla by však na druhej strane odradilo podnikateľov od toho, aby dobrovoľne zlepšili postavenie spotrebiteľov a vytvorilo by predpoklady pre nárast počtu súdnych sporov.
- 23 Po druhé by prichádzalo do úvahy, že zmena zmluvy dotknutej nekalými podmienkami, ktorou spotrebiteľ vyhlási, že je ochotný prevziať časť následkov zmluvy ako protihodnotu za to, že zmluva bude uvedená do súladu so zákonom, úplne zahojí dôsledky nepriaznivé pre spotrebiteľa. Toto riešenie by zodpovedalo pravidlu, že individuálne dohodnuté podmienky zmluvy nie sú nikdy nekalé, ako aj zásade autonómie vôle. Avšak menej informovanú zmluvnú stranu by dostalo do situácie, v ktorej by mohla neodvolateľne poškodiť svoje záujmy. Naproti tomu by sa právom mohlo vychádzať z toho, že v prípade výslovného vyhlásenia vedomosti spotrebiteľa o existencii nekalej podmienky je taká konvalidácia zmluvy možná.

- 24 Po tretie by účinok dohôd o zmene zmluvy, ktorými sa nekalé podmienky menia, mohol zachovať, avšak iba sčasti. V tomto prípade by mal vnútroštátny súd stanoviť, aký účinok by zmluva bez nekalých podmienok vyvolávala do okamihu zmeny. Od okamihu uzavretia právoplatného dodatku o zmene by však bolo treba aplikovať vôľu zmluvných strán, ktorá nemá vady. Tento postup je vyvážený a chráni tak vôľu zmluvných strán, ako aj záujem spotrebiteľa. Nebolo by ho však možné uskutočniť, ak by bolo treba vychádzať z toho, že spotrebiteľ nie je povinný platiť vôbec žiaden úrok, pokiaľ pôvodne bola uzavretá zmluva o úvere s nekalými podmienkami, ktoré definujú spôsob stanovenia pohyblivej úrokovej sadzby.

PRACOVNÝ DOKUMENT